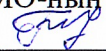
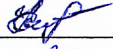
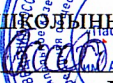

Муниципал казенный үредү тѳѳмѳл «Паспартынын орто текши үредүлү школы»

«Кѳргѳн»
МО-нын заседаниезинде
 (Г.И. Язарова)
Протокол №1
«29» август 2025 j.

«Жарадылган»
директордын үредү ле таскамал
аайынча ордынчызы
 (Л.В. Уханова)
«29» август 2025 j.

«Тѳптѳргѳн»
Паспартынын орто текши үредүлү
школынын директоры
 (А.В. Байжигитов)
Приказ № 85
«29» август 2025 j.

6-чы класска алтай литературала
иштеер программа
2025-2026 үредүлү жыл

Алтай тил ле литературанын
үредүчизи Топчина Елена Ивановна

Паспарга журт, 2025 j.

Жартамал сос.

«Алтай литература» деп уреду предметтин программазы 6-чы класска тургузылган. Берилген программанын тозолгозинде јанар айдын 17-чи кунинде 2010 јылда јоптолгон орто уредулу школдын федерал эл-тергелик уреду стандартты, Н.М.Киндикова, Е.Д.Чандыева, У.Н.Текенова тургускан « Алтай литературала иштеер программалар» (2012) ла Е.Д.Чандыеванын «Алтай тил ле литературанын урокторында текши уреду эдилгелерди темиктирери» (2012) деп программалары салынган.

Программа бир канча чокым болуктерден турган:

- Жартамал сос.
- Курсты уренеринде јединетен турулталар.
- Уреду планда курсттын јери ле уреду предметтин ондайы.
- Уренчиктер нени билер учурлу
- «Алтай литература» деп уреду предметти темаларла пландаары.
- Алтай литературала уренчиктердин билгирин баалап тургузар темдектердин кемјулери.
- Уредуни тил темиктирери јанынан јеткилдеер материалдар.
- Уреду-методикалык литературалардын тисмези.

Литературалык уредунин **амадузы** – литературанын урогында Кижиле Сос тос ајаруда болгонун чокымдап, текстти бастыра јанынан ширтеп, кееркедим состин ийдезине, сур-кеберлердин јажыдына, ойгорлык шуултенин учурына ајару эдерине уредери; уренчиктин кеендик јайалтазын оскурер ле литератураны баалап кычыарын некеер, ол ойдо танынан корум- шуултелу болоруна тазыктырар; текши уреду билгирлерге ле эдилгелерге јединери.

Бу амадуга једерге

- 1)торол ло телекейлик литератураны кычырар ла уренер;
- 2)чумдемелди танынан аайлаарга темигер;

- 3) литературада калыктын, текши кижиликтин сурактары тургузылганын ондоор;
- 4) уренчиктин культуразын кодурер, кееркемелге куунду болорын кичеер;
- 5) уренчиктин чумделге – јайаанын оскурер, бойы чумдеерине тазыктырар, кееркедим санаазын, сезимин ойгозор;
- 6) литературалык эрмек-куучынын кенидер;

8-чи класстын алтай литературазы эки тос болуктен турат: «Алтай литературанан», «Оско калыктардын литературазынан».

8-чи класста кееркедим ле билим литературанын башказына ајару салынат, сур-кебердин учуры чокым јарталат. Уренчиктер уренер тос ондомолдор – кееркедим кеп, жанр – бузулбас кеп болгоны, литературанын будумдерге ле жанрларга болингени, жанрлардын тизузи, олордын болингени ле жанрлардын кеби, литературалык чумдемелдердин кееркедим телекейи, литературалык ууламјы.

Курсты уренеринде јединетен турулталар.

«Алтай литература» деп уреду предметти уренип, уренчиктердин јединетен турултазы федерал эл – теергелик уреду стандарт аайынча уч будумду болот: уренчиктин озумиле колбулу (личностный) турулталар, текши уреду эдилгелерле колбулу (метапредметный) турулталар, предметле колбулу (предметный) турулталар.

Уренчиктин озумиле колбулу (личностный) турулталар:

- уренчиктердин когус санаазын байыдары ла эстетический корумин элбедери;
- уренчиктер бойынын угы- този керегинде билери, ос (этникалык) корумин элбедери;
- уренчиктин торолине чындык куунин таскадары, торол литературазын билери ле алтай бичиилерле оморкооры;
- башка – башка јетирулерле иштеп билери (созликтер, энциклопедиялар, интернет-ресурстар);
- алтай элдин ос литературазын, туукизин, культуразын билери;
- Россия ичинде элдердин байлыгыла, культуразыла колбулу билгирлерле таныжып, текшикижилик учурын јартап билери;
- оско калыктардын литературазын билип, учурын ондооры;

-јаны билгирлер аларына белен, јилбиркек уренчик таскадары.

Текши уреду эдилгелерле колбулу турулталар:

- чумдемелде кодурген сурактын каруузын табып, берилген материалды чокым ондооры;
- туп – шуулте чыгарып билери;
- ылгап, текши шууп билери;
- уренчик бойынын алдына уреду амаду тургузып, ого јединер аргаларды темдектеп билери;
- кандый бир айалга керегинде келиштире эртеден шуулте (гипотеза) айдып, ол шуултени темдектер ажыра быжулаары;
- бойынын ижин чокым пландаары, јилбузин јарт билери;
- башка-башка будумду бичиктерле танынан иштеп билери.

Предметле колбулу турулталар:

- алтай литературанын чумдемелдерин билери;
- чумдемелдин тематиказын, тургузылган курч сурактарын, литературанын теориязын, алтай литературанын уйеленгенин билери;
- чумдемелге ылгамал откурери, тундештиру иш откурери;
- автордын куунин јартап билери;
- литературанын будумдерин ылгаштырып билери, текстке јуук куучындап билери, текстле иштеери, куучын тургузып билери;
- литературалык ондомолдорды билери;
- кееркедим чумдемелди ылгаарында бичилген ойиле колбоп, тексттин текшикижилик ле элдик учурын анылап билери;
- кееркедим чумдемелде сюжеттин болуктерин ылгаштыары, композицияны, кееркедим эп-аргаларды, олардын текстте учурын јартаары.

Уреду планда курстын јери ле предметтин ондайы.

Регионал базисный учебный планда 6-чы класста алтай литератураны уренерине 70 час берилет:
чумдемелди уренерине - 50 час

тил темиктирерине - 18 час,

1ыл туркунына уренгенин такып корорине - 2 час.

№	Ондайы	Бастыра канча час берилген	Тил темиктирерине канча час берилген
1.	Кире сос	1ч	
2.	Калыктын чумду созинен	9	3ч
3.	1ебрен турк литература	3ч	
4.	Алтай литературанан	34ч	15ч
5.	Оско калыктардын литературазынан	3ч	
6.	1ыл туркунына отконин такып корори	2ч	

Литературанын ондомолдоры:

- Литература-кееркемелдин бир будуми .
- Кееркедим сур-кебер,онын темдектери.
- Фольклордын жанрлары (табышкак,кеп сос,чорчок).
- Фольклор ло литература.
- Литературалык жанрлар (литературалык чорчок,куучын,басня).
- Литературанын болуктери.
- Чумдемелдин темазы.
- Чумдемелдин тос шуултези.
- Сюжет. Узук (эпизод).
- Кееркедер эп- аргалар (эпитет, тундештиру, олицетворение, аллегория, метафора).
- Лирика.
- Куучындаганы.
- Улгерлегени.
- Куулт, мадак.

Уренчиктер нени билер учурлу:

- сайламанын (композициянын) анылу будумдерин ылгап ла онын учурын ондоп турары;
- чумдемелден геройларынын кылык-янын жартап билер. Олордын башказын ла тунейин ылгаштырып, автордын куунин чике билип аларга геройлорды бой-бойларына тундештирип;
- эпика, лирика ла драма будумду чумдемелдерди ылгаштырып;
- тузаланган эп-аргалардын учурын жартап;
- кееркедим, билим-популярный ла публицистика текстти чын, чокым-жарт, унле анылап кычырып;
- эпикалык чумдемелди ле онын узуктерин толо, талдап эмезе кыскарта айдып ла бичип;
- уренип турган чумдемелге айдып ла бичип сочинение-шуулте тургузып (сурактарга толо каруу берери ле чумдемелдердин геройларына характеристика тургузары);
- эпикалык чумдемелге ле онын узуктерине план тургузып;
- сости угуза эмезе бичип айдатан санаа-шуултезине план тургузып;
- танынан кычырган литературалык чумдемелге ле кееркемелдин будумдерине бойынын куун-санаазын айдарын;
- бойынын коргони, билгени аайынча эмезе выставка-коруде болгоны керегинде ле онон до оско учуралдарга сочинение бичиирин.

Некелтелерге тургузылар темдектер (оценкалар)

- «5» темдек** тургузылар: 1) уренген материалды толо айдып, определениелерди ле ээжилерди чын жартап берзе; 2) материалды (суракты) ондоп турганын коргузип, бойынын шуултезин жартап, ээжилерди ле определениелерди керекту темдектерле керелеп билерин коргуссе (жук ле уренер бичикте берилген темдектерле эмес, бойы таап тургузып айткан темдектерле)
- 3) торол тилинин анылу кебер-будумин жакшы билип турганын ла оско тилдерден нези башка болгонын коргуссе;
- 4) материалды ээчий-деечийинче жартап, литературный тилдин кемин буспай куучындаза.
- «4» темдек** тургузылар: уренчик каруузын «5» темдектин некелтелерине келижер, је 1-2 жастыра эделе, бойы тузединзе;
- Ээчий-деечийинче айдарында ла куучын-эрмегинде 1-2 једикпес болзо.

«3»темдек тургузылар:уренчик теманын тос учурын ондоп турганын коргуссе,је каруузы толо эмес,определениелерде эмезе ээжилерде јастыралар этсе;

Бойынын шуултелерин јеткилинче толо бойынын темдектериле керелеп болбозо;

Ээчий-деечийин бузуп айтса,куучын-эрмегинде јастыралар болзо;

Торол тилинин анылу учуралдарын коргузип болбой турза.

«2»темдек тургузылар:уренип турган материалдын коп јанын билбегенин коргуссе, определениелердин ле ээжилердин учурын бузып турган јастыралар эдип,бойынын темдектериле јартап болбозо;

Ээчий-деечийин бузып,куучын-эрмегинде јастыралар болзо;

Материалды учту-башту ла будумјилу эдип айдып болбозо.

«1»темдек тургузылар:уренчик материалды чек билбезин коргуссе.

Уренчикти урокто онотийин сурабаза да је уроктын туркунына иште ол тен-тай турушса,эмезе нокоринин учун каруу берип,кожулта ла тузеду этсе, «поурочный балл» тургузар аргалу,је бу айалгада «2» ле

«1»темдек тургуспас.Уроктын туркунына уренчик иштенбей,керексибей,ишке јомошпой отурган болзо, коомой темдек тургуспай,уредучи јук ле сосло кезедер.

6-чы класста.

«3»темдек -4 орфографияла,5 пунктуацияла;эмезе 5 орфографияла,4 пунктуацияла јастыра бар ишке тургузар аргалу.

«3»темдек 5орфографияла,6 пунктуацияла јастыра бар ишке база тургузылар,је олордын тоозында укташ ла јаан эмес јастыралар болзо.

«2»-7 орфография,7 пунктуацияла; эмезе 6 орфографияла,8пунктуацияла; эмезе 5 орфографияла,9 пунктуацияла; эмезе 8орфографияла,6 пунктуацияла јастыралар бар ишке тургузылар.

Јастыралар «2» темдектин јастыраларынын тоозынан ажыра болзо, ол ишке «1» темдек тургузылар.

Јастыраларды тоого алып, оценка тургузар тушта,кандый тооны ајаруга алары уредучинин бойында,је андый учуралдарда тургузарга турган оценканын адакы кемјузи база бар, темдектезе: «4» темдектин кемјузи-2 орфографический јастыра, «3» темдектин-4 орфографический јастыра(5-класска-5 орфографический јастыра), «2» темдектин-7 орфографический јастыра.

Сочинениелердин ле изложениелердин кеми ле тургузар темдектери(оценкалары).

«5» темдек тургузылар-учуры ла куучын-эрмеги учун: темага толо келижип јат, фактический јастыралар јок, учуры ээчий-деечийинче бичилген (план аайынча эмезе план јогына). Созлиги бай, сосло чике тузаланган. Морфологиянын јузун-јуур кебериле, синтаксистин конструкцияларыла тузаланган (уренген темага) Мары ла одуми јетире. Буткулинче алза, иштин учурында бир једикпес, бир јастыра куучын-эрмегинде болзо. Бичикчизи (грамотности): бир орфографический эмезе пунктуационный јастыралу.

«4» темдек-учуры ла куучын-эрмеги учун: иштин тос учурында чике, је тоолу фактический једикпестер бар. Бичигени тос учурыла темага келижип јат (темадан бир эмеш туура барганы бар). Ээчий-деечийинен бир эмеш кыйа барганы бар. Куучын-эрмеги лексика ла грамматика јанынан јеткилинче јузун-јуур. Иштин мары јеткилинче бирлик ле чоком. Буткулинче алза, иштин учурында экиден коп эмес јастыра ла куучын-эрмегинде учтен коп эмес једикпес бар болзо. Бичикчизи учун: 2 орфографический ле 2 пунктуационный, эмезе 1 орфографический ле 3 пунктуационный, эмезе 4 пунктуационный ла орфографический јок болзо, је 2 грамматический јастыра болзо.

«3» темдек-учуры ла куучын-эрмеги учун: темадан тура барбаган болзо, тос учурыла иш чын, је кезек фонетиканын јастыралары бар. Ээчий-деечий бузылган. Созлиги уйан, јастыра тузаланган состор учурап јат. Синтаксистин конструкциялары јузун-јуур эмес. Мары бирлик эмес, куучын-эрмеги јеткилинче чоком-јарт эмес.

Буткулинче алза, иштин учурына 4 једикпес ле куучын-эрмегинде 5 једикпес бар болзо.

«2» темдек-учуры ла куучын-эрмеги учун: иш темага келишпей турган болзо. Коп фактический јастыралар бар. Ээчий-деечий кажы да болугинде бузылып калган, колбу јок; иш планга келишпей турган болзо. Созлиги сурекей уйан, јастыра тузаланган состор коп учурап јат. Эрмектери кыска ла бир туней (башка-башка конструкцияларла тузаланбаган) Эрмектер ортодогы колбу јарт билдирбей турган болзо. Мары бузылып калган. Буткул иште 6 једикпес, куучын-эрмегинде 7 јастыра бар болзо.

Бичикчизи учун: 7 орфографический ле 7 пунктуационный эмезе 6 орфографический ле 8 пунктуационный, 5/9 эмезе 8/6 ла 7 грамматический јастыра бар.

«1» темдек-учурында 6-дан коп јастыра ла 7 јастыра куучын-эрмегинде.

Бичикчизи учун: 7-ден коп орфографический ле 7 пунктуационный ла 7 грамматический јастыралар бар болзо.

1) Сочинениенин кеми 1,5-2 катапка кеминен коп эмезе ас болзо, «4» ло «3» темдектин кемјузине келиштире эмезе бийиктеде, эмезе јабызада тургузылар. Темдектезе, бичикчизин баалаза, «4» темдекти тургузар: 3

орфографический,2 пунктуационный,2 грамматический жастыра эмесе:2 орфографический,3пунктуационный,2 грамматический жастыра.

«3»темдек-6 орфографический,4 пунктуационный, 2 грамматический жастыра болзо.

«5»темдекке-коп ло ас бичилгени тоого алынбас.

2) Ајаруга алар:уренчик алдынан бойы бичигенин,анылу шуултезин,бичигенинин композициязы ла куучын-эрмеги јанынан канайда бичилгенин. Анылу шуулте бар болзо,1-кы темдекти бир баллга бийиктедер аргалу.

3)Тема јарталбаган болзо,арткан некелтелер ойинде буткен де болзо,1-кы темдек(учуры ла куучын-эрмеги учун) бийик болбос.

4) Изложениенин ле сочинениенин темдектерине оро айдылган «укташ» ла јаан эмес жастыралар,уренчиктин тузедулери база тоого алынар.(«Диктанттын темдектерин корор.»)

6 чы класска «алтай литература» деп уреду предметти темаларла пландаары

№	Курстын ондайы	Канча час берилген	Уроктын одотон ойи	
			План аайынча	фактически
1	Кире сос. Кееркедим литературада кижинин сур-кебери	1	03.09	
2	Алкыш сос.	1	06.09	
3	Куучын- эрмекте алкыш состорди тузаланары	1	10.09	
4	Соојын.Соојыннын будумдери	1	13.09	
5	« Јердин буткени», «Бортык тынду кизи», .	1	17.09	
6	Соојын «Мечин»		20.09	
7	Кеп куучын. «Каспа», «Тодоштор», «Иркиттер»	1	24.09	
8	Легенда. «Алмыс эмегенге айылдаганы».Кудай 1аныла колбулу куучындар.	1	27.09	
9	Тил темиктирери. «Алтай улустын байланыштары ла бис» деп шинжу иш откурери.	1	01.10	
10	Кай чорчок . « Когутей».	1	04.10	

11	« Когутей» деп кай чорчокто баатырлардын сур-кебери.	1	08.10	
12	Тил темиктирери. Кай чорчоктин узугин эске уренери.	1	11.10	
13	А.Т.Тыбыкова. « Турк энчилик бичик-биликтин 1ажыдын тапканы».	1	15.10	
14	« Билге-каганга учурлалган кереес»(кочуреечи-К.Кошев)	1	18.10	
15	Г.П.Самаев. «Кунчыгыш турк элинин Билге туштагы 1енулері ле божогоны.	1	22.10	
16	М.В.Чевалков. « Чоболкоптун 1уруми».	1	25.10	
17	Чумдемелде тос геройлордын сур-кебери коргузилгени.	1	05.11	
18	Чумдемелде кижинин 1уруми ле элдин туукизинде болгон керектердин колбузы	1	08.11	
19	Тил темиктирери. «Менин угы-тозим» деп шинжу улекер тургузары.	1	12.11	
20	Г.И.Чорос-гуркин. « Алтай ла Кадын»	1	15.11	
21	Тил темиктирери.Г.И.Чорос-Гуркиннин 1уруктары ла чумдемелиле тундештиру иш откурери. М.В.Мундус-Эдоков « јайгы энир»	1	19.11	
		1	22.11	

22				
23	« Каракуланын 1аргызы»	1	26.11	
24	Тил темиктирери.М.В.Чевалковтын ла М.В.Мундус-Эдоковтын басняларыла тундештиру иш.	1	29.11	
25	П.В.Кучияк. « Уч кыс»-драмалык чумдемел.	1	03.12	
26	« Уч кыс» деп драмада тос ло болушчы персонажтар	1	06.12	
27	Драманын сюжеди ле композициязы.	1	10.12	
28	Чумдемелде тос геройлордын сур-кеберлери.	1	13.12	
29	Тил темиктирери. «Уч кыс» деп чорчокко инсценировка тургузар.	1	17.12	
30	С.С.Суразаков. «Кайчы»	1	20.12	
31	«Кайчы» деп чумдемелде Канакуштын сур-кебери.	1	24.12	
32	Тил темиктирери.Тос геройлордын сур-1уругын тексттен табып, учурын 1артаар.	1	27.12	

33	И.В.Шодоев. «Межелик», «Коркышту 1ыл», « Школдо».	1	14.01	
34	Чумдемелде тос геройлордын сур-кеберлери коргузилгени.	1	17.01	
35	Тил темиктирери.Изложениеге белетеери.	1	21.01	
36	Тил темиктирери.Изложениени бичири.	1	24.01	
37	И.П.Кочеев. «Митяш»	1	28.01	
38	Чумдемелде балдардын сур-кебери,кылык-1аны коргузилгени	1	31.01	
39	Тил темиктирери.Чумдемел иш. «Меге 1араган герой»	1	04.02	
40	Тил темиктирери.Чумдемел иш. «Меге 1араган герой»		07.02	
41	А.Ф.Саруева « Туулар чечектеринин кожоны»деп улгердин кееркедим эп-аргалары.	1	11.02	
42	А.О.Адаров. «Кара суу» деп улгерде лирикалык геройдын сезимдери, куун-табы.	1	14.02	

43	Тил темиктирери. «Алтайдын аржан суулары» деп темага улөкер тургузары.(кичинеө бичигеш эмезе стенгазет бичиир)	1	18.02	
44	Э.М.Палкиннин «Алтай» деп улгериннин тос шуултези.	1	21.02	
45	Тил темиктирери.Улгерди чокым-1арт кычырар,жараган узукке журук жураар.	1	25.02	
46	Л.В.Кокышев. «Туулардан келген балдар»	1	28.02	
47	Чумдемелде тос персонажтардын сур-кебери жуалганы.	1	04.03	
48	Чумдемелде жуунын кату ойлори коргузилгени.	1	07.03	
49	Тил темиктирери.Чумдемелден алынган цитаталар алып,план тургузары	1	11.03	
50	Б.У.Укачиннин «Ак уй мооройт» деп улгердин кееркедим эп-аргазы.	1	14.03	
51	П.В.Самык. «Таадаларыска кереес сос» деп улгерде жуучылдын сур-кебери.	1	18.03	
52	Тил темиктирери. «Менин таадам» деп жуунын темазы	1	21.03	

	аайынча Шинжу улкер тургузары.			
53	А.Я.Ередеев. «Солоны»	1	25.03	
54	Тил темиктирери. «Ар-буткеннин айалгазы» деп темага чумдемел бичиир.	1	28.03	
55	Тил темиктирери. «Ар-буткеннин айалгазы» деп темага чумдемел бичиир.	1	08.04	
56	К.Ч.Толосов. «Эненин кару балдары» деп чумдемелдин тос шуултези.	1	11.04	
57	С.К.Манитов. «Элик».	1	15.04	
58	«Кышкы аркада» деп чумдемелде лирический геройдын куун-санаазы.	1	18.04	
59	Н.Б.Бельчекова. «Тайгыл»	1	22.04	
60	Б.Я.Бедюров «Мындый кейди мен»	1	25.04	
61	Ј.Б.Каинчин. «Ай эски тун»	1	02.05	

62	К.Ч.Толосов «Бистин јурт јиит кижинин козиле»деп чумдемелдин тос шуултези.	1	06.05	
63	Б.К.Суркашев. «Эненин эрке состори.	1	09.05	
64	В.Т.Самык « Адамнын колдоры» деп туужынын туп шуултези.	1	13.05	
65	М.М.Пришвин «Кардын алдында куштар»	1	16.05	
66	Ж.Дашдондог. «Менин адам»	1	20.05	
67	Б.Т.М. «Сананганга санаа кожулар».	1	23.05	
68	Урок- КВН	1	27.05	

Уредуни тил темиктирери јанынан јеткилдеер материалдар.

1. Шутина Т.К. Алтай тил. Алтай литература. Тесттер. 5-11 класстар. -Горно- Алтайск, 2012.

Уреду- методикалык комплектердин тисмези

1.М.П.Чочкина, Е.Д.Чандыева. Алтай литература. 6 класс: Бичик. –хрестоматия Горно-Алтайск, 2012.

Лист корректировки тематического планирования

[illegible]

**ДОКУМЕНТ ПОДПИСАН
ЭЛЕКТРОННОЙ ПОДПИСЬЮ**

СВЕДЕНИЯ О СЕРТИФИКАТЕ ЭП

Сертификат 151325621799860972593249704829105498913750279383

Владелец Байжигитов Айдар Владимирович

Действителен с 26.03.2025 по 26.03.2026